

Compost

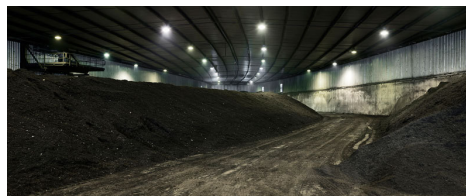
06.03.2017 Vlaams-Brabant ontdekte 20 jaar geleden het 'zwarte goud'

Het Van Dale Groot woordenboek definieert visonair als het vermogen om te voorzien dat er in de toekomst al gebeuren. Tintig jaar geleden heeft de dienst Landbouw van de provincie Vlaams-Brabant goed aangevoeld dat compost van bij onderaan nut kan zijn voor landbouwers. Gaat de bodem vruchtbaarheid achteruit? Laat neerslag in de zomer ekenlang op zich wachten? Kijkt iedereen naar landbouw voor het sluiten van kringlopen? De oplossing is steeds dezelfde en luistert naar de naam compost. Op een akker in Boutersem komen alle oordelen aan het licht omdat er jaar na jaar compost wordt toegediend op de elfde proef veldjes. Het zwarte goeje is op zijn best wanneer het de tijd krijgt om de bodem meer leefbaar te maken. Bij de Bodemkundige Dienst van België (BDB) leren we dat dat is, een leefbare bodem. Biologische kringloopexpert Vlaco ontspoort zich tot een heel pleitbevoorder voor compost, en met Vlaams-Brabants gedeputeerde Monique Sinnen brengen we een bezoek aan de compostproef.

In 2013 maakte de provincie Vlaams-Brabant samen met de Bodemkundige Dienst van België (BDB) een brochure over het gebruik van compost in de landbouw. Gedeputeerde voor Landbouw Monique Sinnen schreef destijds het voorwoord en er was daarbij naar de compostproef in Boutersem. Die ligt er vandaag nog steeds en viert ondertussen zijn 20ste verjaardag. De provincie loopt hoog op met de langdurige veldproef: enerzijds omdat bodemonderzoekers er belangrijke ontdekkingen blijven doen, en anderzijds omdat het gebruik van compost in de landbouw een duwtje in de rug nodig heeft. Boeren en tuinders kennen de oordelen, maar gaan toch niet massaal overstag. Waarom niet, daar komen we nog uitgebreid op terug.

De interesse is er alles in z'n zant de brochure '**Aan de slag met compost**' werd honderden keren gedownload en gedrukt in 2.000 exemplaren die inmiddels allemaal de deur uit zijn. Met de aankoop van compost aan landbouwers loopt het in de praktijk vaak niet. Vorig jaar heeft Eco erf 6.000 ton gft-compost afgeleverd op Vlaamse landbouw grond. Voor het jaar 2015 zijn bij Vlaco de cijfers beschikbaar van alle composteerders, groot en klein, die zich laten certificeren. Toen werd in Vlaanderen ongeveer 360.000 ton gecertificeerde Vlaco-compost geproduceerd, verdeeld over 82.500 ton gft-compost en 277.500 ton groencompost.

De afzetkanalen zijn divers. Grote hoeveelheden hoogkwalitatieve compost gaan naar potgrondfabrikanten. In klein- en bulkverpakking (bigbag, sac) wordt compost aangeboden aan particulieren. Ook de tuinaanleg is een belangrijke afnemer. Van het totale volume gaat ongeveer 13 procent naar de Vlaamse land- en tuinbouw. Dat is ongeveer hetzelfde als je vergelijkt met buurlanden Duitsland en Nederland, maar de sector met oorsprong de grootste afnemer is van compost. Zeggen we er wel

meteen bij dat compost niet binnen de scope valt (wel, want de Europese Commissie tikte hen op de vingers) van de Duitse mestwetgeving, waarmee de verklaring al voor een groot deel gegeven is.

Compostproef vond zijn thuis in Boutersem

Net zoals de meeste andere Vlaamse landbouwers zijn Luc en zoon Bastiaan Dehertog zich bevestigd aan de oordelen van compost. Het kan ook moeilijk anders want de compostproef wordt onder hun neus uitgevoerd. Al 20 jaar gebruikt de Bodemkundige Dienst daarvoor een perceel in Boutersem van het akkerbouw- en arkensbedrijf van de familie Dehertog. Op 48 kleine proef veldjes te midden van de akker wordt bij herhaling compost aangebracht in verschillende doseringen en met een verschillende frequentie. Een-, twee- of

driejaarlijkse giften van 5 of 10 tot wel 30 en 45 ton compost worden ergeleken met een braakliggend niet bemest veldje en met een object dat al twee decennia lang enkel kunstmest toegediend krijgt.

Vooraf in suikerbieten en wortelen zien we de verschillen tussen de proef veldjes die telkens een paar tierekante meter groot zijn, zeggen Luc en Bastiaan Dehertog. Bastiaan toont ons de weg naar het veld in Boutersem. Niet lang nadat we daar aangekomen zijn, rijdt een tractor met aanhangwagen voorbij. Een collega die sinds kort houtsnippers naar zijn akkers voert om de bodem vruchtbaarheid op te krikken, vertelt Bastiaan. Door de toediening van houtsnippers breng je veel

effectieve organische koolstof aan, dat staat vast. Minder gunstig in vergelijking met compost, is dat er een bepaalde hoeveelheid stikstof aan de bodem onttrokken wordt voor het vervoeren van de houtsnippers.

Lees ook: [Groeit compostgebruik uit tot goede landbouw praktijk?](#)

Ook Bastiaan Dehertog kijkt ergelijk wanneer het over het organische stofgehalte van zijn percelen gaat. De fosfor die aanwezig is in compost laat het niet toe, anders zouden zijn akkers bij zijn en spreken ze het over de compost. Hetgeen Bastiaan tegenhoudt, is ook voor velen andere landbouwers het grote obstakel. Compost is in de eerste plaats een bodemverbeteraar maar tegelijkertijd ook een meststof door de aanwezigheid van stikstof en fosfor. De Mestbank houdt er dus rekening mee bij het berekenen van de mestbalans. Op veel Vlaamse boerderijen werkt de fosfor in meststoffen en bodemverbeteraars limiterend omdat er op het eigen areaal reeds (vaak) mest afgevoerd wordt die rijk is aan fosfor. Heel wat landbouwers dienen ook rekening te houden met een hoge bodemvoorraad fosfaat op hun percelen als gevolg van een rijke bemestingsgeschiedenis.

Meer na- dan voordelen aan nutriënten in compost

Bij Vlaco, de provincie die overheden (OVAM en intercommunales) verenigt als bedrijf en die organisch-biologisch afval verwerkt, kennen we het probleem dat mestbalans heet. Kwaliteitsverantwoordelijke Wim Vanden Auweele start met te zeggen dat compost vandaag reeds positief gediscrimineerd wordt in het Mestdecreet. Een landbouwer kan bemesten volgens het percentage verkregen stikstof dat voor compost is vastgelegd op 15 procent. Van groencompost met een stikstofinhoud van 7 kilo per ton komt slechts 1,05 kilo stikstof vrij in het jaar van toepassing. Voor de meer problematische fosfor geldt een rijstelling van 50 procent wanneer het gecertificeerde gift- of groencompost betreft. Bij toepassing van compost moet slechts de helft van de fosfor meegeteld worden in de bedrijfsbalans, en dit voor een bodem van eender welke fosfaatbeschikbaarheidsklasse. Voor boerderijcompost geldt de rijstelling enkel voor gronden in fosfaatklassen 1 en 2.

Hoe veel de Vlaamse mestactieplannen voortvloeiend uit de Nitraatrichtlijn verdringt fosfor stilaan stikstof als grootste organisch kind. Dit nutriënt is weinig mobiel in de bodem en spoelt dus niet uit zoals stikstof. Daardoor wordt de landbouwsector tot op de dag van vandaag achtergelaten door de grote giften (vaak) mest die voor de jaren 90 gebruikelijk waren. De Mestbank hanteert het tegenstelbaar vermoeden dat alle Vlaamse landbouwpercelen thuishoren in fosfaatklasse 4, wat bijvoorbeeld voor maximaal de bemestingsnorm doet dalen van 70 (klasse 3) naar 55 kilo fosfaat per hectare. Alleen op percelen in klasse 1 mag meer fosfaat opgebracht worden dan de plant kan benutten. De overheersende strategie is dus fosfaat uitmijnen door landbouwers te verplichten om de bodemvoorraad aan te spreken.

In die context is het bijvoorbeeld voor compost die per ton 3 kilo fosfor (of 1,5 kg in geval van groencompost) aan de bodem toevoegt en 50 procent daarvan bijschrijft op de mestbalans om breedte van de bodemverbeteraar op landbouwpercelen. Behalve de fosfor speelt ook het financiële aspect in het nadeel van compost.

Akkerbouwers knappen niet af op de paar euro's per ton (vier euro, zoals Eco erf weten) die compost kost. Vroeg in het voorjaar zijn we echter al bezig met het aanbod van de loonwerker om gratis drijfmest uit te rijden. En nu is het nu eenmaal nu als het over de mestbalans gaat. In de streek van Boutersem, waar veel akkerbouwers actief zijn, wordt geld toegestoken aan boeren die drijfmest kunnen ontginnen in een eigen opslag. Zo wordt het wel heel verleidelijk om drijfmest te verkopen en bovendien de lange-termijninvestering met compost.

Langdurige veldproef met compost is unicum

In de biolandbouw, de teelt aan meerjarige gewassen (fruitplantages, boomkweekerij) en de tuinaanleg is het gebruik van compost beter ingeburgerd dan bij akkerbouwers. Ook in regio's met een klein veebedrijf en krijgt compost sneller voet aan grond. De grote doorbraak blijft voorlopig uit, maar het inzicht in de voordelen van compost blijft wel groeien. De langdurige veldproef in Boutersem draagt daar in belangrijke mate toe bij. Gedeputeerde voor Landbouw Monique Sinnen bepleit daarom jaar na jaar de financiering van de compostproef door de provincie Vlaams-Brabant.

Sinnen: Als we een circulaire economie willen realiseren in Vlaanderen, dan moeten we voorrang geven aan (stal)mest en compost in plaats van landbouwers te verplichten om minerale meststoffen te gebruiken. Ook de klimaatverandering en de zorgen om bodemkwaliteit maken de compostproef anno 2017 minstens zo relevant als 20 jaar geleden. Sinnen ziet dus genoeg redenen om een verlengstuk te breien aan het financieel engagement van de provincie Vlaams-Brabant. Ook Vlaco doet ieder jaar zijn duit in het vakje terzijde Eco erf een bijdrage leveren in de vorm van compost.

Lees ook: Wat kan beleid doen opdat boeren compost omarmen? [Link actief vanaf dinsdag]

In het buitenland benijdt men ons voor een veldproef van zo lange duur, reageert Wim Vanden Auweele van Vlaco. Ook Annemie Elsen van de onderzoeksafdeling van BDB pikt in op de historische waarde van de compostproef:

Twintig jaar geleden was compost niet zo bekend opdat het heel vooruitziend was van de provinciale dienst Landbouw om de bemestingswaarde en het lange-termijn-effect op de bodem te laten onderzoeken. We vragen haar om een korte selectie te maken uit alle kennis die in twee decennia is opgebouwd.

Elsen: De erkingscoëfficiënt van 15 procent voor stikstof is gebaseerd op het onderzoek in de beginjaren naar het bemestingseffect.

Driejaarlijks hebben we ook regenwormen geteld in de compostproef om vast te stellen dat de veel nuttige diertjes talrijker voorkomen bij toediening van compost. Aan de kwaliteiten als bodemverbeteraar wordt al lang niet meer getwijfeld maar de kennisopbouw duurt voort.

Elsen verwijst naar doctoraatsonderzoek in samenwerking met BDB

omtrent het effect van de frequentie van toediening: Op het eerste gezicht heeft één keer om de drie jaar 45 ton compost toedienen het elfde effect als drie keer na elkaar 15 ton. Bij nader inzien vormt een jaarlijkse compostgift voor een meer evenwichtige opbouw van de organische koolstof. Het wordt in de bodem in een meer stabiele vorm opgeslagen.

Zeven decennia bodemvruchtbaarheid

Met twee recente publicaties van de Bodemkundige Dienst onderstreept Elsen het belang van bodemvruchtbaarheid. Voor het boek Zeven decennia bodemvruchtbaarheid in België werd het archief binnenstebuiten gekeerd. Dat bevat een schat aan informatie vanaf de eerste bodemstalen dateren van kort na de Tweede Wereldoorlog. Van bij het ontstaan van de Bodemkundige Dienst in 1946 hamert de organisatie op het belang van het organische stofgehalte van de bodem. Na de oorlog was het daar heel poer mee gesteld want boeren hadden tijdens de Duitse bezetting weinig dieren en dus weinig stalmest beschikbaar. Men had geen andere keuze dan gronden intensief uitbaten. Scheikundige meststoffen hielpen daarbij.

De geschiedenis lijkt zich te herhalen want halverwege de jaren 2000 had meer dan de helft van de Vlaamse landbouwpercelen een te laag koolstofgehalte. Humusrijke akkers werden stilaan een veldzaamheid. In 2008-2011 was er een verbetering merkbaar met een duidelijke afname van de percelen in de klassen met een zeer laag (3,9% van de akkerbouwstalen) en laag (11%) koolstofgehalte en met de helft van de percelen in de streefzone. BDB schrijft de recente positieve evolutie van het organische koolstofgehalte toe aan de sensibilisering van landbouwers en het ingang vinden van maatregelen zoals nateelt van groenbedekkers. Boeren zijn ook gestopt met steeds dieper te ploegen en te telen meer korrelmaas dan roeger, wat door de oogstresten die achterblijven gunstig uitpakt.

Volgens de meest recente cijfers (2012-2015) houdt de bodemvruchtbaarheid moeiam stand. Het koolstofgehalte wordt op 43 procent van de akkerbouwpercelen als voldoende beoordeeld. Tel je daar de percelen met een koolstofgehalte boven de streefzone bij op, dan kom je aan 53 procent van de akkers met een goede koolstofvoorziening. Bij de bodemstalen van eilanden zit 45 procent binnen of boven de streefzone. Omgekeerd laat de bodemvruchtbaarheid dus tellen op 47 procent van de akkers en 56 procent van de eilanden. Zeker op akkerbouwpercelen heeft dit gevolgen voor de bodemkwaliteit, citeert Annemie Elsen uit

het boek dat alle recente bodemanalyses oerichtelijk bundelt. Ze somt de risico's op: dichtslaan van de bodem, erosie en een slechtere waterhuishouding.

Waarom compost zo hard nodig is

De oordelen van compost kan je daar pal tegenoverzetten: een betere bodemstructuur, een grotere infiltratiecapaciteit voor het regenwater dankzij de betere kruimelstructuur en vele omgangen, en een

verbetering van het ochtendvermogen van de bodem in perioden van droogte. Na jarenlange toediening van compost spoelt de bodem op een hellend perceel minder snel weg bij hevige regenval. Op een vlak perceel valt de bodem niet zo gauw dichtslaan na een regenbui. Akkerbouwers kennen dit fenomeen als verslemping en zijn er vooral kort na de aanleg van het veld voor bereid. Elsen: In september plannen we samen met de provincie Vlaams-Brabant en Vlaco een evenement op het proefveld in Boutersem. Wat we dan ongetuigd zullen doen, is een zogenaamde profielput graven in de bodem. Landbouwers kunnen dan zelf vaststellen dat de bodem donkerder kleurt op de composteldjes en er meer omgangen aan te zien zijn. De meerwaarde op vlak van bodem vruchtbaarheid, verlagen van de erosiegevoeligheid en verhoogde opslagcapaciteit van water in de bodem zijn moeilijk in euros uit te drukken. Vlaco maakte toch de oefening op basis van de resultaten in Boutersem omdat dit sensibiliserend kan werken. We komen op een waarde van ongeveer 55 euro per ton groencompost en 65 euro per ton gft-compost. Dit is veel hoger dan de compostprijs. Zo maken we landbouwers duidelijk dat compost zeker zijn geld waard is, besluit Wim Vanden Auweele.

Meer weten over compost? Bezoek de [Vlaco-website](#), download de brochure '[Aan de slag met compost](#)' of breng op 19 september een bezoek aan het 'compostevent' dat de provincie Vlaams-Brabant in Boutersem organiseert.

Bron: eigen verslaggeving

Beeld: VILT / Eco erf